

HELLENIC LINK, Inc. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

Member Update Bulletin

Ενημέρωση Μελών, Φίλων, και Συνεργατών του Συνδέσμου

Bulletin Number 157

March 2018

Editorial Committee:

Achilleas Adamantiades

Dimitri Dandolos

Alex Economides

Gerasimos Merianos

Maria Eleftheria Giatrakou

Panagiotis Siskos

Fevronia K. Soumakis

Stella Tsirka

Associate Editor: Dean C.

Lomis

Acting Editor: Costas

Efthymiou

ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΜΙΜΗΣΗ ΤΟΥ 1821

Στις μέρες αυτές που η κερδισμένη με πολύ αίμα ελευθερία των Ελλήνων βρίσκεται και πάλιν κάτω από σοβαρή απειλή, ο εορτασμός της 25ης Μαρτίου παίρνει για την γενιά μας ένα πρωτόγνωρο συγκλονιστικό ζωντανό νόημα. Η Ελλάδα αυτή τη στιγμή αναζητά ανάμεσα στα παιδιά της εκείνα που θα την οδηγήσουν με γενναϊότητα, φιλοπατρία, φιλαδέλφεια αλλά και πολλή σύνεση στην αντιμετώπιση των κινδύνων και στην επιτυχή έξοδο από αυτούς. Περιμένει Έλληνες ηγέτες να προβάλουν μοντέλα, που θα εμπνεύσουν τον λαό να τους ακολουθήσει με εμπιστοσύνη, για να τον στήριξουν μέσα στις όποιες αντίξοότητες. Δύο τέτοιους υποδειγματικούς ηγέτες θέλει να προβάλει το παρόν ζεύχος. Και οι δύο αντιπροσωπεύουν την αγωνιζόμενη Ελλάδα του 1821. Ο ένας, οπλαρχηγός, ηγέτης στρατιωτικός, είναι ο Γέρος του Μωριά, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ο άλλος, εμπνευσμένος και νουνεχής πνευματικός οδηγός, ο εθνικός ποιητής Διονύσιος Σολωμός. Δεν πρέπει να λησμονούμε στην κρίσιμη αυτή ιστορική καμπή και τη σκοτεινή πλευρά της Επανάστασης του 1821, τη διχόνοια των αγωνιστών που παρ'όλο που στοίχιζε φρικτό τίμημα στον αγώνα τους. Γι' αυτή την λυπηρή πραγματικότητα της διχόνοιας, που αضعώς επεκτείνεται ανάμεσα στους πολιτικούς της Ελλάδας του σήμερα, ο Σολωμός ικετευτικά παρακαλούσε και μας άφησε κληρονομιά τον διαχρονικό αφορισμό σαν προειδοποίηση, στον "Ύμνο εις την Ελευθερίαν" του:

Από στόμα οπού φθονάει
Παλληκάρια, ας μην 'πωθή,
Πως το χέρι σας κτυπάει
Του αδελφού την κεφαλή.

Μην ειπούν στο στοχασμό τους
Τα ξένα έθνη αληθινά:
"Εάν μισούνται ανάμεσό τους
Δεν τους πρέπει ελευθερία."

Οφείλουε βαθειά ευγνωμοσύνη στην συνεργάτιδά μας Δρα Μαρίαν Ελευθερίαν Γιατζράκου που με τις γνώσεις της, αγάπη, και γραφίδα της ξαναζωντανεύει για μας τις ηρωικές αυτές μορφές της αγωνιστικής ιστορίας μας με έρωτο και περιεχόμενο που δύσκολα βρίσκουμε σε μια στεγνή, ξεκομμένη και απροσανατόλιστη ιστοριογραφία και σε πολλά σύγχρονα, «διδασκικά» και μη, βιβλία της παγκοσμιοποίησης. Η παρουσίασή της αυτή προσδίδει ένα ιδιαίτερα ζεστό τόνο στον Εορτασμό της Εθνεγερσίας του 1821 και μαζί με την ελπίδα για μία αληθινή εθνική ανέγερση μας φέρνει όλους μπροστά στις ευθύνες μας γι' αυτή. -ΧΧΕ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ (1770 – 1843) Ο ΓΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΩΡΙΑ ΤΙΜΗΤΙΚΟΝ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΓΙΑ ΤΑ 175 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

Υπό Δρ. Φιλ. – Ιστορίας Μαρίας – Ελευθερίας Γ. Γιατράκου

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
Λιθογραφία του Καρλ Κράτςσαιζεν

Έχουν περάσει 175 χρόνια από τις 4 Φεβρουαρίου 1843, όταν ο Γέρος του Μωριά, ο γενναίος αρχιστράτηγος και η ηγετική μορφή της Επανάστασης του 1821, ο οπλαρχηγός, ο Σύμβουλος της Επικράτειας, παρέδωσε την ωραία και ηρωική ψυχή του στον Κύριο.

Προερχόταν από τη φημισμένη οικογένεια Τσερχίνη, όπως αναφέρεται στα απομνημονεύματά του. Γεννήθηκε στο Ραμοβούνι της Μεσσηνίας, καταχόμενος από το Λιμποβίσι της Καρύταινας. Ο πατέρας του πήρε μέρος στην ένοπλη εξέγερση των Ορλωφικών, η οποία υποκινήθηκε από την Αικατερίνη Β' της Ρωσίας το 1770 και σκοτώθηκε μαζί με δύο αδελφούς του και τον φημισμένο Παναγιώταρο στον Πύργο της Καστανίτσας από τους Τούρκους.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, από μικρός, ακολούθησε τον πατέρα του στις διάφορες περιπέτειές του. Έχινε αρματωλός σε ηλικία 15 ετών κι η δράση του απλώθηκε μαζί με τη φήμη του σ' ολόκληρη την Πελοπόννησο. Το 1802 καθώς ήταν επικίνδυνος στους κατακτητές θέλησε ο Βοεβόδας της Πάτρας να τον καταδικάσει σε θάνατο, εκδίδοντας

σουλτανικό φερμάνι.¹ Ο Κολοκοτρώνης δεν είχε πείρα και γνώσεις μόνο στα στρατιωτικά πράγματα της ξηράς αλλά και της θάλασσας, αφού υπήρξε κουρσάρος και το 1805 πήρε μέρος στις ναυτικές επιχειρήσεις του ρωσικού στόλου κατά τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο. Τον Ιανουάριο του 1806 και ενώ βρισκόταν στην Πελοπόννησο βρήκε διάταγμα δίωξής του. Αποδέλεσμα ήταν να ακολουθήσει πολύμηνη και δραματική κατάρτιση του από τους Τούρκους σε πολλά χωριά και πόλεις της Πελοποννήσου. Καθόρθωσε μαχόμενος να διαφύγει με πλοiάριο και να περάσει τα ρωσοκρατούμενα Κύθηρα και από το 1810 υπηρέτησε στο ελληνικό στρατιωτικό σώμα του αγγλικού στρατού στη Ζάκυνθο, όπου χρήγγορα διακρίθηκε για τη δράση του και έφθασε στο βαθμό του ταγματάρχη. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία το 1818 και τον Ιανουάριο του 1821 ξαναχύρισε στη Μάνη, όπου άρχισε να προετοιμάζει την Επανάσταση στην Πελοπόννησο, γνωρίζοντας ότι η ημέρα έναρξής της ήταν η 25^η Μαρτίου. Βρέθηκε στην Καλαμάτα κατά την αναίμακτη κατάληψη της πόλης στις 23 Μαρτίου 1821 υπό τον Πετρόμπετη Μαυρομιχάλη και την πομπώδη δοξολογία. Κινήθηκε προς τη Μεγαλόπολη με τον Νικητάρη και την 25 Μαρτίου βρισκόταν στον Κάμπο της Καρύταινας ή της Μεγαλόπολης.

Την 25^η Μαρτίου ορίστηκε όλοι οι οπλαρχηγοί να βρίσκονται στις επαρχίες τους ώστε να κηρυχθεί η Επανάσταση.² Αν η Ελληνική Επανάσταση του 1821 όχι μόνο διασώθηκε αλλά απέκτησε και γερό λαϊκό έρεισμα οφειλόταν κατά μεγάλο μέρος στον πατριωτισμό και μεγαλόπνοο σχέδιο και τη στρατηγική του αρχιστράτηγου του Αχώνα Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Ο κορυφαίος αγωνιστής της ελληνικής εθνεγερσίας συνέλαβε το πραγματικό νόημα της επανάστασης, πιστεύοντας ότι επρόκειτο για ένα πανεθνικό ξεσκήκωμα του σκλαβωμένου Γένους μας, που προχωρούσε ορμητικά για τη λευτεριά και έλεγε χαρακτηριστικά: «Ο Θεός υπέγραψε τη λευτεριά της Ελλάδος και δεν παίρνει πίσω την υπογραφή του».³ «Όταν αποφασίσαμε να κάμουμε την Επανάσταση», αναπολούσε ο Γέρος του Μωριά στην Πνύκα στις 28 Φεβρουαρίου 1838, «δεν εσυλλογισθήκαμε ούτε πόσοι είμεθα ούτε πως δεν έχουμε άρματα ούτε οι Τούρκοι εβαστούσαν τα κάστρα και τας πόλεις ούτε κανένας φρόνιμος μας είπε, «πού πάτε εδώ να πολεμήσετε με «σαπιοκάραβα βατσέλα», αλλά ως μία βροχή έπεσε εις όλους μας η επιθυμία της ελευθερίας μας, και όλοι, και ο κλήρος μας και οι προεστοί και οι καπεταναίοι και οι πεπαιδευμένοι και οι έμποροι, μικροί και μεγάλοι, όλοι, εσυμφωνήσαμε εις αυτό το σκοπό και εκάμουμε την Επανάσταση».⁴

Ο Γέρος του Μωριά πρωταγωνίστησε σε πολλές στρατιωτικές επιχειρήσεις του Αχώνα, όπως στη νίκη στο Βαλζέτσι (13 Μαΐου 1821), στη άλωση της Τριπολιτσάς (3 Σεπτεμβρίου 1821), στην καταστροφή της στρατιάς του Δράμαλη στα Δερβενάκια (26 Ιουλίου 1822), όπου διέσωσε τον Αχώνα στην Πελοπόννησο με την ευφυΐα του και τον στρατηγικό του νου. Χάρη στις επιτυχίες του αναδείχθηκε αρχιστράτηγος της Πελοποννήσου. Αλλά και κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, πολλές φορές προσπάθησε να αμβλύνει τις αντιθέσεις ανάμεσα στους αντιπάλους. Μετά από ένοπλες συγκρούσεις αυτός και ο γιος του συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν στο Ναύπλιο. Πολλές ιστορικές ειδήσεις για την περίοδο αυτή αντλούμε από τα απομνημονεύματα του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, όπως για την κατάληψη της Τριπολιτσάς: «όταν εμβήκα εις την Τριπολιτσά, με έδειξαν τον πλάτανο εις το παζάρι όπου εκρέμαζαν τους Έλληνες. Αναστέναξα και είπα: «Αίνε, πόσοι από το σόχι μου και από το έθνος μου εκρεμάσθησαν εκεί και διέταξα και το έκοψαν».⁵

Όταν ο Σουλτάνος ζήτησε τη βοήθεια της Αιχύπτου για να σταματήσει την Επανάσταση κι ο γιος του Μεχμέτ Αλής, ο Ιμπραήμ, διάδοχος του αιγυπτιακού θρόνου αποβιβάστηκε το 1825 στην Πελοπόννησο. Η Σφακηρία και το Ναυαρίνο έπεσαν στα χέρια των Αιγυπτίων και τότε ο Κολοκοτρώνης αποφυλακίστηκε για να αντιμετωπίσει τον Ιμπραήμ μαζί με τον Πετρόμπετη Μαυρομύχη. Χωρίς πολυάριθμο στρατό ξεκίνησε και πάλιν ο Κολοκοτρώνης τον κλεφτοπόλεμο, που διήρκεσε ως το 1828, όταν στην Ελλάδα έφθασε το στέλεχος του στρατηγού Μαιζόν με εντολή του Καρόλου Ι' της Γαλλίας, για να διασώσει την Ελλάδα από τα αιγυπτιακά στρατεύματα. Ο Κολοκοτρώνης αντιμετώπιζε όλες τις αντιξοότητες έξυπνα και ηρωικά. Γράφει στα απομνημονεύματά του: «Ο Ιμπραήμ μου παράγγειλε μία φορά διατί δεν στέκω να πολεμήσωμεν (κατά μέτωπον). Εγώ του αποκρίθηκα, ας πάρει πεντακόσιους, χίλιους, ή αν θέλει ας έλθει και να μονομαχήσουμε και οι δύο. Αυτός δεν με αποκρίθηκε εις κανένα. Και εάν ήθελε το δεχθή το έκαμνα με όλην μου την καρδίαν, διότι έλεγα αν χανόμουν, ας πήχαινα, αν τον χαλούσα, εγλύωννα το έθνος μου».

Ως το τέλος της Επανάστασης ο Κολοκοτρώνης συνέχιζε να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στα στρατιωτικά και πολιτικά πράγματα της εποχής του. Υπήρξε ένθερμος οπαδός της πολιτικής του Καποδίστρια και πρωτοστάτησε στα γεγονότα για την ενθρόνιση του Όθωνα. Το 1833, όμως, διαφώνησε με την Αντιβασιλεία, γεγονός που τον οδήγησε στις φυλακές της Ακροναυπλίας, στο Ναύπλιο, μαζί με άλλους αγωνιστές, με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Στις 25 Μαΐου 1834, μαζί με τον Γλαπούτα, καταδικάστηκε σε θάνατο. Έλαβε χάρη μετά την ενηλικίωση του Όθωνα το 1835, οπότε και ονομάστηκε στρατηγός και έλαβε το αξίωμα του «Συμβούλου της Επικρατείας». Στα τελευταία χρόνια της ζωής του, ο Κολοκοτρώνης υπαγόρευσε στον Γεώργιο Τερτσέζη τα «Απομνημονεύματά» του, που κυκλοφόρησαν το 1851 με τον τίτλο «Διήγησις συμβάντων της ελληνικής φυλής από το 1770 ως το 1936» και τα οποία αποτελούν πολύτιμη πηγή για την Ελληνική Επανάσταση.

Στις 7 Οκτωβρίου 1838 ο γηραιός στρατηγός και εν ενεργεία Σύμβουλος Επικρατείας, δηλαδή Σύμβουλος του Βασιλέως, επισκέφθηκε το βασιλικό Γυμνάσιο της Αθήνας, νυν 1^ο Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο Αθήνας για να παρακολουθήσει τη διδασκαλία του Γυμνασιάρχη Γεωργίου Γενναδίου (1780 – 1854) για τον Θουκυδίδη. Τόσο εντυπωσιάστηκε από την «παράδοσιν του πεπαιδευμένου γυμνασιάρχου και την θέαν του σούτων μαθητών», ώστε εξέφρασε την επιθυμία να ομιλήσει και ο ίδιος προς τους μαθητές. Την πρότασή του απεδέχθη ο Γεννάδιος και λόγω της στενότητας του χώρου και του πλήθους των μαθητών η ομιλία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη ορίστηκε για τις 10 το πρωί της 8^{ης} Οκτωβρίου 1838 στην Πνύκα. Το γεγονός αυτό μαθεύτηκε στην Αθήνα αστραπιαία και εκτός από μαθητές πλήθος ανθρώπων «διαφόρων επαγγελματιών και τάξεων» συνέρρευσε στην Πνύκα, το πρωί της 8^{ης} Οκτωβρίου για να ακούσει τον ηγέτη της Επανάστασης του '21. Η ομιλία αυτή αποτελεί την πνευματική παρακαταθήκη του Γέρου του Μωριά προς τη νέα γενιά και πρωτοδημοσιεύθηκε στις 13 Νοεμβρίου 1838 στην αθηναϊκή εφημερίδα «Αιών», την οποία εξέδιδε ο ιστορικός, Ιωάννης Φιλίμων.⁶

Δυστυχώς, ξαφνικά εμφανίστηκε στον χώρο της ομιλίας «σμήνος χωροφυλακής», αποφασισμένο να διαλύσει την συγκέντρωση, επειδή τη θεωρούσε αντικαθεστωτική. Όμως, ο Γυμνασιάρχης και οι καθηγητές διαβεβαίωσαν για το «αθώο της πράξεως», οι χωροφύλακες απεχώρησαν και όλα εξελίχθηκαν ομαλά. Εξάλλου ο Κολοκοτρώνης δεν αποτελούσε κίνδυνο για τη δυναστεία, αφού οι σχέσεις τους αποκαταστάθηκαν με τον Όθωνα και μάλιστα ο Κολοκοτρώνης κατείχε το αξίωμα του Συμβούλου

της Επικρατείας, δηλαδή του πολιτικού συμβούλου του βασιλιά.⁷

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΣΤΗΝ ΠΙΝΥΚΑ

Παιδιά μου!

Εἰς τὸν τόπον τοῦτο, ὅπου ἐγὼ παῶν σήμερα, ἐπακοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸν καιρὸ ἄνδρες σοφοί, καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὐδε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη ὧν. Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλη δόξα τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅσα εἰς τὸν καιρὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὅσπερ ἀπ' αὐτὸν ὁ ἴδιος ἐπαρατήρησα, καὶ ἀπ' αὐτὰ νὰ κάμωμε συμπερασμούς καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν εὐτυχίαν σας, μολονότι ὁ Θεὸς μόνος ἡξεύρει τὰ μέλλοντα.

Καὶ διὰ τοὺς παλαιούς Ἕλληνας, ὁποίας γνώσεις εἶχαν καὶ ποία δόξα καὶ τιμὴν ἔχαιραν κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη τοῦ καιροῦ τῶν, ὁποίους ἥρωας, στρατηγούς, πολιτικούς εἶχαν, διὰ ταῦτα σᾶς λέχουν καθ' ἡμέραν οἱ διδάσκαλοί σας καὶ οἱ πεπαιδευμένοι μας. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀρκετός. Σᾶς λέγω μόνον πῶς ἦσαν σοφοί, καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἐπῆραν καὶ ἐδανείσθησαν τὰ ἄλλα ἔθνη τὴν σοφίαν τῶν. Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον κατοικοῦμε, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ ἡμεῖς καταρχόμεθα καὶ ἐλάβομε τὸ ὄνομα τοῦτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν, διότι ἐπροσκυνοῦσαν ἕς πέτρες καὶ τὰ ξύλα. Αὐτοὶ ὅσπερ ἦλθε στὸν κόσμον ὁ Χριστὸς, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγελίον τοῦ, καὶ ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδωλά. Δὲν ἐπῆρε μαζί του οὐδε σοφοὺς οὐδε προκομμένους, ἀλλ' ἀπλοὺς ἀνθρώπους, χωρικούς καὶ ψαράδες, καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες ἕς γλώσσες τοῦ κόσμου, οἱ ὅποιοι, μολονότι ὅπου καὶ ἂν ἔβρισκαν ἐναντιόκλητες καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τυράννοι τοὺς κατέστρεχαν, δὲν ἠμπόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμῃ τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστιν.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, οἱ πρόγονοί μας, ἔπεσαν εἰς τὴν διχόνοια καὶ ἐζρώχονταν μετὰξὺ τους, καὶ ἔτσι ἔλαβαν καιρὸ πρῶτα οἱ Ῥωμαῖοι, ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπόταξαν. Ὅσπερ ἦλθαν οἱ Μουσουλμάνοι καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστιν τοῦ. Ἐκοψαν γλώσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἕνα ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸ σκαυρό του ἔκαμε. Σὰν εἶδε τοῦτο ὁ σουλτάνος, διόρισε ἕνα βίτσερε [ἀντιβασιλέα], ἕνα πατριάρχη, καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας. Αὐτὸς καὶ ὁ λοιπὸς κληρὸς ἔκαμαν ὅ,τι τοὺς ἔλεγε ὁ σουλτάνος. Ὅσπερ ἔχιναν οἱ κοτζαμπάσηδες [προεστοὶ] εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ἡ κρίσις τῆς, οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προκομμένοι, τὸ καλύττερον μέρος τῶν πολιτῶν, μὴν ὑποφέροντες τὸν ζυγὸν ἔφευχαν, καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἔφευχαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα τῶν, καὶ ἔτσι ὁ λαός, ὅστις στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς, ἐκατήντησεν εἰς ἀθλίαν κατὰστασιν, καὶ αὐτὴ αὐξάνει κάθε ἡμέρα χειρότερα διότι, ἂν εὐρίσκετο μετὰξὺ τοῦ λαοῦ κανεὶς μὲ ὀλίγην μάθησιν, τὸν ἐλάμβανε ὁ κληρὸς, ὅστις ἔχει προνόμια, ἢ ἐσύρετο ἀπὸ τὸν ἔμπορον τῆς Εὐρώπης ὡς βοηθὸς τοῦ, ἐχίνετο γραμματικὸς τοῦ προεστοῦ. Καὶ μερικοὶ μὴν ὑποφέροντες τὴν τυραννίαν τοῦ Τούρκου καὶ βλέποντας ἕς δόξας καὶ ἕς ἡδονὰς ὅπου ἀνελάμβαναν αὐτοὶ, ἄφηναν τὴν πίστιν τους καὶ ἐχίνοντο Μουσουλμάνοι. Καὶ τοιοῦτοζόρπως κάθε ἡμέρα ὁ λαὸς ἐλίγνυε καὶ ἐπτόχαινε.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχισμένη κατὰστασιν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἔστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία, καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρωστούμε εὐγνωμοσύνη, διότι εὐθύς ὅπου κανένας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ λαὸ ἐμάνθανε τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἐβλεπε ποίους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας, καὶ ἐβλέπαμε καὶ εἰς ποίαν κατὰστασιν εὐρισκόμεθα τότε. Ὅθεν μᾶς ἦλθεν εἰς τὸ νοῦ νὰ τοὺς μιμηθούμε καὶ νὰ γίνουμε εὐτυχέστεροι. Καὶ ἔτσι ἔγινε καὶ ἐπροόδευσε ἡ Ἐταιρεία.

Ὅταν ἀποφασίσαιμε νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανάστασιν, δὲν ἐσυλλοχισθήκαμε οὐδε πόσοι εἴμεθα, οὐδε πῶς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὐδε ὅτι οἱ Τούρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὐδε κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε «ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σιταροκάραβα βατσέλα», ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσε εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας, καὶ ὅλοι, καὶ ὁ κληρὸς μας καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε εἰς αὐτὸ τὸ σκοπὸ καὶ ἐκάμαμε τὴν Ἐπανάστασιν.

Εἰς τὸν πρῶτον χρόνον τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐζρέχαμε σύμφωνα. Ὁ ἓνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός σου ἔφερεν ξύλα, ἡ γυναῖκα σου ἐζύμωνε, τὸ παιδί σου ἐκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐὰν αὐτὴ ἢ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἴσως ἐφθάναμε καὶ ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τόσον ἐρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουσαν Ἕλληνα καὶ ἔφευζαν χίλια μίλια μακρὰ. Ἐκατὸν Ἕλληνες ἔβασαν πέντε χιλιάδες ἐμπρός, καὶ ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα. Ἀλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἠθέλησαν νὰ θένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδι τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ εἰ νὰ κάμωμε; Εἶχαμε καὶ αὐτουνῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τοῦτε ἤρχισεν ἡ διχόνοια, καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγες τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, ἢ νὰ ὑπάρῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ μὴ αὐτὸν τὸν ἐρόπον κανεὶς δὲν ἠθέλε οὔτε νὰ συνδράμῃ οὔτε νὰ πολεμήσῃ. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸν καὶ μίαν κεφαλὴν. Ἀλλὰ ἓνας ἐμπαινε πρόεδρος ἕξ μῆνες, ἐσηκώνετο ὁ ἄλλος καὶ τὸν ἐρίχνε, καὶ ἐκάθετο αὐτὸς ἄλλους τοσούτους, καὶ ἔτσι ὁ ἓνας ἠθέλε τοῦτο καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο. Ἰσως ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλόν, πλὴν καθένας κατὰ τὴν γνώμην του. Ὅταν προστάζοντε πολλοί, ποτε τὸ σπῖτι δὲν χιτίζειται οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀνακρινόν καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν Βορρᾶ, σὰν νὰ ἦεν τὸ σπῖτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ, καὶ νὰ χυρίζε, καθὼς λέγει ὁ καθένας. Με τοῦτο τὸν ἐρόπον δὲν κτίζειται ποτε τὸ σπῖτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ πῶς θὰ θενῇ. Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρησιμοποιεθα ἓναν ἀρχηγὸν καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς ἐξέοια κατὰστάσιν, ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας, μᾶς ἔπρεπε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε, καὶ εἰς τοὺς στερηνοὺς ἐπὶ τὰ χρόνους δὲν κατορθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατὰστάσιν ἔρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν, καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ ἔχνης ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ καὶ θὰ μᾶς εὐδυνήσῃ. Ἀλλὰ διὰ νὰ αὐξήσομεν, χρειαζέται καὶ ἡ στερρώσις τῆς πολιτείας μας, ἡ ὁποία γίνεταί μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Θρόνου. Ὁ βασιλεὺς μας εἶναι νέος καὶ συμμορφώνεται μὲ τὸν ἔοπον μας, δὲν εἶναι προσωρινός, ἀλλ' ἡ βασιλεία του εἶναι διαδοχικὴ καὶ θὰ περάσῃ εἰς τὰ παιδιά τῶν παιδιῶν του, καὶ μὲ αὐτὸν κι ἐσεῖς καὶ τὰ παιδιά σας θὰ ζήσετε. Πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν πίστίν σας καὶ νὰ τὴν στερρώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καὶ ἔπειτα ὑπὲρ πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καὶ φυλάττουν μίαν Θρησκείαν. Καὶ αὐτοί, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ ὁποῖοι κατατρεχόντο καὶ μισοῦντο καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, μένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστίν τους.

Μὴ μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νὰ μὴν πηχθαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες καὶ τὰ μπιλιάρδα. Μὴ δοθεῖτε εἰς τὰς σπουδὰς σας καὶ καλύψετε νὰ κοπιάσετε ὀλίγον, δύο καὶ ἄλλοι χρόνους καὶ νὰ ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς σας, παρὰ νὰ περάσετε ἐσσομένους - πέντε χρόνους τὴ νεότητά σας, καὶ νὰ μείνετε ἀγράμματοι. Μὴ σκλαβωθεῖτε εἰς τὰ γράμματά σας. Μὴ ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδασκάλων καὶ γεροντοτέρων, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, «μύρια ἤξευρε καὶ χίλια μάθαινε». Ἡ προκοπὴ σας καὶ ἡ μάθησίς σας νὰ μὴν γίνῃ σκεπάρνι μόνον διὰ τὸ ἄζομό σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ καλὸ τῆς κοινότητος, καὶ μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ εὐρίσκειται καὶ τὸ δικόν σας.

Ἐγώ, παιδιά μου, κατὰ κακὴν μου τύχην, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καὶ διὰ τοῦτο σὰς ζητῶ συγχώρησιν, διότι δὲν ὁμιλῶ καθὼς οἱ δάσκαλοί σας. Σὰς εἶπα ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καὶ ἐγνώρισα, διὰ νὰ ὠφεληθῇτε ἀπὸ τὰ ἀπερασμένα καὶ ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχονοίας, τὴν ὁποίαν νὰ ἀποστρέφεσθε, καὶ νὰ ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μᾶς ζητᾶτε πλέον. Τὸ ἔργον μας καὶ ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε. Καὶ αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σὰς ἀνοίξε τὸ δρόμον, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Τὴν ἡμέραν τῆς ζωῆς μας θέλει διαδεχθῇ ἡ νύκτα τοῦ θανάτου μας, καθὼς τὴν ἡμέραν τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων θέλει διαδεχθῇ ἡ νύκτα καὶ ἡ αὐριανὴ ἡμέρα. Εἰς ἐσὰς μένει νὰ ἰσάσετε καὶ νὰ σχολίσετε τὸν ἔοπον, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε· καί, διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκείαν, τὴν καλλιέργειαν τοῦ θρόνου καὶ τὴν φρόνιμον ἐλευθερίαν.

Τελιώνω τὸ λόγον μου. Ζήτω ὁ βασιλεὺς μας Ὁθων! Ζήτω οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι! Ζήτω ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία!

Λόγια αγράμματου, μα σοφού και συνετού μεγάλου ανδρός, που αποξελούν την πνευματική διαθήκη του ήρωα στο έθνος. Τον λόγον αυτόν έβγαλε ανεβασμένος στους βράχους της Πνύκας, εκεί όπου ζερανοί ήρωες από την αρχαιότητα συνήθιζαν να ομιλούν στους Αθηναίους.

Ο Κολοκοτρώνης είχε λαμπρή πολύτεκνη οικογένεια ηρώων και τα παιδιά του διακρίθηκαν στον δημόσιο και πολιτειακό βίο.

Η ανεξικακία και η συγχωρητικότητα του υπήρξαν παροιμώδεις. Πριν πεθάνει αποχαιρέτισε φίλους και εχθρούς. Συγχώρησε κι αυτόν ακόμη τον Σχινά, τον υπουργό Δικαιοσύνης που ήθελε την καταδίκη του. Λέγεται ότι λίγο πριν κλείσει τα μάτια του περίοδευε σε όλον τον Μοριά. Παντού από όπου περνούσε, φώναζε εχθρούς και φίλους και τους αποχαιρέτούσε δίνοντας και παίρνοντας συχώρηση. Πέρασε ακόμα και από τις Σπέτσες και την Ύδρα και συμφιλιώθηκε με τον Κουντούριώτη. Όλους τους αποχαιρέτούσε σαν να επρόκειτο να πραγματοποιήσει το αιώνιο ταξίδι.⁸

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ανεξικακίας του είναι το γεγονός ότι συγχώρησε το φονιά του αδελφού του και του γιου του. Μάλιστα, πήγε με το φονιά του αδελφού του στο σπίτι της μάνας του, να παρακαθήσουν σε γεύμα. Όταν η πονεμένη μητέρα του παραπονέθηκε λέγοντας: «Παιδί μου, έφερες στο τραπέζι το φονιά του παιδιού μας;», ο Κολοκοτρώνης απάντησε. «Αυτό μητέρα είναι το καλύτερο μνημόσυνο για την ψυχή του αδελφού μας».

Την 1^η Φεβρουαρίου 1843 ο Κολοκοτρώνης πάντρεψε το γιο του Κολίνο με την εγγονή του άλλοτε ηγεμόνα της Βλαχίας, πρίγκιπα Ιωάννη Καρατζά. Ο Γέρος του Μωριά ζούσε μία από τις πιο ευτυχισμένες στιγμές της ζωής του. Δύο μέρες αργότερα παραβρέθηκε στον μεγάλο χορό του παλαιού κι ήταν πολύ ευδιάθετος. Κάποια στιγμή παρακάλεσε το βασιλιά να διατάξει τους μουσικούς να παίξουν ελληνικούς χορούς. Αντήχησε το παλάτι από τα δημοτικά τραγούδια. Γύρω στα μεσάνυχτα επέστρεψε στο σπίτι του. Μόλις ξάπλωσε στο κρεβάτι του υπέστη εγκεφαλική συμφόρηση.

Ειδοποιήθηκαν οι καλύτεροι γιατροί της εποχής., Γλαράκης, Ρέζερ και Οικονόμου. Έπραξαν το ανθρωπίνως δυνατόν. Τον φλεβοτόμησαν, του ετοπθέτησαν βδέλλες, χιόνι στο κεφάλι, μάτια όμως. Ειδοποιήθηκαν και κατέφθασαν τα παιδιά του, οι συγγενείς, οι φίλοι του και πολλοί από τους παλαιούς συμπολεμιστές του.

Η φήμη ότι ήταν άρρωστος διαδόθηκε σ' όλη την πρωτεύουσα, σ' όλη την επικράτεια. Όλοι οι πολίτες αναστατωμένοι έκλειναν τα καταστήματά τους, άφηναν τις εργασίες τους κι έτρεχαν στο σπίτι του. Δεν μπορούσαν να πιστεύουν ότι ήταν δυνατόν να φύγει από κοντά τους ο ήρωας των ηρώων της Επανάστασης. Γύρω στις 11:00 το πρωί η μεγάλη καρδιά του Κολοκοτρώνη έπαψε να χτυπά. Τα τελευταία του λόγια ήταν προς το γιο του το Γενναίο.

Μέσα σε ένα θρήνο σπαρακτικό του φόρεσαν τη στολή του στρατηγού και τα εσάρουχια του τον έζωσαν με το σπαθί με το οποίο ξεκίνησε τον Αγώνα, ετοπθέτησαν ζούρκικη σημαία στα πόδια του να την πατάει συμβολικά και τον έβαλαν στο φέρετρο. Μέσα σε αυτό ετοπθέτησαν επίσης την περικεφαλαία και τη στολή που φορούσε ο Γέρος στα Επτάνησα.

Το Συμβούλιο Επικρατείας διέκοψε την προγραμματισμένη συνεδρίασή του και το σώμα έσπευσε στο σπίτι του νεκρού για να εκφράσει τα συλλυπητήριά του. Το υπουργικό συμβούλιο καθόρισε το πρόγραμμα της κηδείας του και διέταξε τριήμερο εθνικό πένθος.

Η νεκρώσιμη πομπή διέσχισε τη σημερινή οδό Ερμού, έστριψε την Αιόλου κι έφθασε στην εκκλησία της Αγίας Ειρήνης. Το πλήθος που έσπευσε να αποχαιρέσει το Γέρο ήταν τεράστιο.

Όλα τα μάτια βουρκωμένα. Ο γιος του Κολίνος, κάποια στιγμή λιποθύμησε, ο Γενναίος παρά την προσπάθειά του να είναι ψύχραιμος, δεν άντεξε και ξέσπασε σε λυγμούς κατά τη διάρκεια του εμπνευσμένου λόγου του εκκλησιαστικού ρήτορα Οικονόμου του εξ Οικονόμων. Ο ήχος των κανονιοβολισμών ήταν το τελευταίο «αντίο» προς τον στρατηγό των Ελλήνων.

Η οικογένεια των Κολοκοτρωναίων πρόσφερε εκατόμβες στο βωμό της πατρίδας. Σε ένα Μνημόσυνο της οικογένειας, όπως αναφέρει στα Απομνημονεύματά του ο Γέρος του Μωριά, μνημονεύθηκαν εκατό ονόματα Κολοκοτρωναίων πεσόντων εις τον Αχώνα.

Ο Κολοκοτρώνης ετάφη στο Α' Νεκροταφείον Αθηνών. Η επιγραφή στο κενοτάφιο του ταφικού μνημείου του αναφέρει: «ΣΙΓΑ ΔΙΑΒΑΤΗ. ΕΔΩ ΚΟΙΜΑΤΙ Ο ΓΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΟΡΙΑ. ΤΟΝ ΥΠΝΟ ΤΟΥ ΜΗ ΤΟΥ ΤΑΡΑΞΕΙΣ».

Όποιος επισκέπτεται το Ιστορικό Μουσείο στην Ιστορική και Εθνολογική Εξαιρεία της Ελλάδος μέσα σε προθήκη θα δει την περικεφαλαία που φορούσε κατά τη διάρκεια της θητείας του στον Βρετανικό Στρατό στα Επτάνησα, τον θώρακα, τα διάφορα προσωπικά του αντικείμενα και τα όπλα του, την μάσκα – εκμαχείο από το πρόσωπό του.

Ο θώρακάς του στενός. Μέσα στο στενόστερνο σώμα κρυβόταν ψυχή ατρόμητη και καρδιά λέοντος. Καλό θα είναι κάθε χρόνο, η μνήμη του θανάτου του να καθιερωθεί ως ημέρα εθνικής περισυλλογής και απολογισμού. Να αναλογιζόμαστε και να απολογούμεστε τι την κάναμε την ελευθερία, για την οποία υπερμάχησε ο Γέρος του Μωριά. Και να προτρέπουμε τους μαθητές και σπουδαστές να επισκέπτονται τον τάφο, τα Μουσεία, όπου φυλάσσονται τα προσωπικά του αντικείμενα, αλλά να σέκονται διδάσκοντες και διδασκόμενοι, με δέος και στάση προσοχής μπροστά στον έφιππο ανδριάντα του, μπροστά από το Ιστορικό Μουσείο, στην οδό Σκαδίου και να ενσπνίζονται τα αναγραφόμενα στο βάθρο του έφιππου ανδριάντα: «ΕΦΙΠΠΟΣ ΧΩΡΕΙ ΚΑΙ ΣΥ ΓΕΝΝΑΙΕ ΣΤΡΑΤΗΓΕ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΓΙΑ ΝΑ ΔΕΙΧΝΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΛΑΟΥΣ ΠΩΣ ΟΙ ΣΚΛΑΒΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ».

Σημείωση: Για περισσότερη βιβλιογραφία βλ. πρόχειρα, σχετικά.

1. Διήγησις συμβάντων της Ελληνικής Φυλής από το 1770 έως το 1836, που υπαγόρευσε ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στον Γ. Τερτσέζη, Αθήνησιν, Τύποις Χ. Νικολαΐδου, Φιλαδελφείως 1846.
2. Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, Απομνημονεύματα, έκδοσις «Εστίας», 1901, том. Α'.
3. Οικονόμου Γ. Μιχαήλη, Ιστορικά της Ελληνικής Παλιγγενεσίας ή ιερός των Ελλήνων αγών, Εν Αθήναις: Εκ του τυπογραφείου Θ. Παπαλεξανδρή, 1873.
4. Εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ», φύλλο της 29^{ης} Μαΐου 1965.
5. Φωτόπουλος Αθανάσιος, 1997 (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), Οι Κοτζαμπάσηδες της Πελοποννήσου κατά τη δεύτερη Τουρκοκρατία (1715 – 1821), Αθήνα, 1997.
6. <https://www.sansimera.gr>
7. ο.π.
8. <http://www.mixanitouxronou.gr/o-kolokotrinis-ligo-prin-pethani>

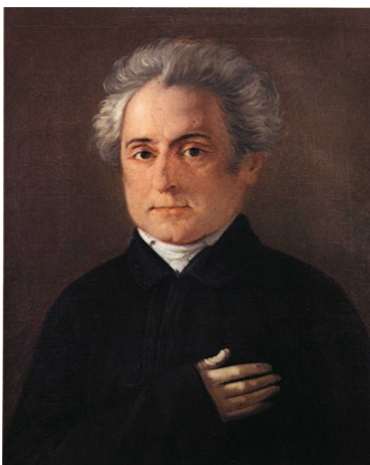
Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ. Η ΑΛΗΘΕΙΑ, Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ Η ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Υπό Δρ. Φιλ. Μαρίας - Ελευθερίας Γ. Γιαζράκου

Συμπληρώνονται εφέτος 158 χρόνια από το θάνατο του εθνικού μας ποιητή. Τη χρονιά που πέθανε ο άλλος λυράρης της λευτεριάς μας Ρήγας Φεραίος, το 1798 γεννήθηκε στη Ζάκυνθο ο Σολωμός κι όπως παρατηρεί χαρακτηριστικά ο Κωστής Παλαμάς, στο ίδιο κυκλοχρόνισμα, με το ξέλος του εθνομάρτυρα με τα μεγάλα σαλπίσματα, έρχεται το πρώτο γλυκοχάραμα του άλλου, που θα ταίριαζε τα μεγάλα σαλπίσματα μέσα στη μουσική συμφωνία της εσχής^[1].

Η σύντομη έστω αναφορά μας στη λαμπρή βιοτοροχιά του βάρδου της λευτεριάς είναι ηθικό χρέος για να διαφυλάξουμε ανόθευτη και απαραχάρακτη την εθνική μας ταυτότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από την ιστορική πορεία της φυλής μας και εκδιπλώνεται μέσα από το έργο του.

Η σύντομη, στα βάθη του οικογενειακού του τη μετέπειτα πορεία του αλλά και την της αλήθειας, της ελευθερίας και της Βενεξία πριν από το 1715, δηλαδή πριν από το όνομα Βαρβολάνοι. Το όνομα Σολωμός διάταγμα του Δόγη της Βενεξίας. Η Με το παραπάνω διάταγμα μας δίνεται η με όλο του το σπύτι, πέρασε από τη Κρήτη, Σολωμοί πρόσφεραν υπηρεσίες στη Βενεξική

Προσωπογραφία του Διονυσίου Σολωμού από άγνωστο καλλιτέχνη. Μουσείο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας.

στρατιώτες, νομικούς, ιερωμένους, θάλασσα κι ακόμη ένας Σολωμός Δόξης, και τους δένδρο. Ο εθνικός μας ποιητής

του ο Κόμης Νικόλαος Σολωμός 61 ετών τότε και μητέρα του η Αγγελική Νίκη, από τα λαϊκά στρώματα του νησιού και πιθανώς μανιάτικης καταγωγής, ήταν μόλις 14 ετών όταν γεννήθηκε ο ποιητής. Πρώτοι δάσκαλοί του στο νησί, ο ιερέας Κασσιμάκης, ο ελληνιστής Καραβίας, κι ο ιερέας - ποιητής Αντώνιος Μαρτελάος^[2]. Μετά το θάνατο του πατέρα του το 1907, ο Κόμης Νικόλαος Μεσσαλάς, κηδεμόνας του, έστειλε τον μόλις 10 ετών Διονύσιο στην Ιταλία, για να σπουδάσει στο Κολλέγιο Santa Katerina στη Βενεξία. Τον συνοδεύει ο αββάς Δον Santo Rossi, διδάσκαλός του, στα ιταλικά^[3]. Δεν είναι άνευ σημασίας το γεγονός, ότι ο Rossi, είχε καταφύγει στη Ζάκυνθο διωγμένος από τη πατρίδα του, για τα φιλελεύθερα φρονήματά του, ποτισμένος από τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης. Όλοι οι πρώτοι διδάσκαλοι του Σολωμού είναι άνθρωποι με φιλελεύθερες ιδέες.

Κάποιος βιογράφος του Σολωμού μας βεβαιώνει πως άκουσε τον Καραβία, έναν από τους ύστερους δασκάλους του ποιητή να ιστορεί, με πόσον ζήλον ο νέος μαθητής του μελετούσε τους αρχαίους Έλληνες ποιητές και ιστορικούς, πως εσπούδαζε την Αγία Γραφή και παθητικά μεγαλοφώνουσε απ' έξω τους ψαλμούς του Δαβίδ, τους θρήνους του Ιερεμία και το μέγα ποίημα του Ιώβ. Έτσι και στην Κρεμώνα όταν πήγε, συνοδευμένος από τον Rossi για να τελειοποιηθεί στην ιταλική και στη λατινική παιδεία, οι Ιταλοί του διδάσκαλοι χαίρονταν, βλέποντας πόσο ζωντανά και πρωτόφαντα το ξένο παλληκάρι από την Ελλάδα συνήθιζε να εκφωνεί τους στίχους του Βιργιλίου. Και γνωρίζουμε, πως ένας απ' τους διδασκάλους του στην Ιταλία, ενθουσιασμένος από τα πρώτα γυμνάσματα του μαθητή σε λατινικούς και ιταλικούς στίχους, του έλεγε: «Greco, tu farai dimenticare il nostro Monti» (Ελληνόπουλο, εσύ θα περάσεις τον Μόντη μας)^[4].

υπόβαθρου, διερεύνηση θα δικαιολογήσει σίγουρα αγωνιώδη αφοσίωσή του σε έρεις παραμέτρους, γλώσσας. Συναντούμε τους προχόνους του στη τη λήξη της Β' Βενετοκρατίας στην Ελλάδα, με πρωτοφαίνεται επίσημα το 1697 σ' ένα οικογένεια βεβαίως κατάρχει από την Κρήτη. πληροφορία ότι ο Ιωάννης Αρσένιος Σολωμός, αφού την πήραν οι Τούρκοι, στο Μωριά. Οι Δημοκρατία. Έτσι συναντούμε Σολωμούς

άρχοντες και κυβερνήτες, σε στερία και μία αγία λαμπρύνουν το χρυσό γενεαλογικό γεννήθηκε το 1798 στη Ζάκυνθο. Πατέρας

Δυσκολοῦπόταχτος νέος ο Διονύσιος αποφοίτησε το 1815 από το Λύκειο της Κρεμώνας, αφού δε στάθηκε δυνατό να μείνει στο σχολείο της Βενετίας που απαιτούσε πειθαρχία.

Της ορμητικής κι ελεύθερης εκείνης ψυχής του Σολωμού, μόνος φράχτης ήταν ο σοβαρός, ενάρετος και φιλόστοργος Ρώσσης. Την εποχή εκείνη ο Διονύσιος ήταν πρόσχαρος, φιλοπαράτηρικός, είχε δυνατό το αίσθημα της φιλίας. Συμμαθητής του τον είδε να κλάψει θερμά τον θάνατο ενός ομηλικού του και να φιλήσει το χέρι ενός άλλου, ο οποίος είχε πράξει ένα ευεργέτημα. Σ' αυτές τις εκδηλώσεις του προεικονίζον η μεγαλοφροσύνη του ανδρός, ο οποίος εις όλην του την ζωή δεν έκλεινε ποτέ την κεφαλήν εις άλλο ανθρώπινο ύψος, ειμή της αρετής^[5].

Ευχυνάμων προς τους διδασκάλους του έστειλε το 1850 στον διδάσκαλό του Πίνη το επίγραμμα «Μικρός Προφήτης» κι εχάρηκεν ο υπέρηρος, διδάσκαλός του αναγνωρίζοντας σ' εκείνη την συνοπτική εικόνα την ποιητική του δύναμη^[6]. Κάποια ανέκδοτα από τη ζωή του τότε μας φέρνουν άθελα στο νου, κάτι από τα πρώτα χρόνια πολυτάραχων ποιητών όπως ο Μπάϊρον και ο Σέλλεϋ. Το 1815 ο Σολωμός εγγράφεται στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Παβίας, προχωρεί μέχρι και το τρίτο έτος σπουδών, δεν τις ολοκληρώνει όμως και εγκαταλείπει την Παβία για τη Βενετία και Ζάκυνθο. Στη διάρκεια των σπουδών του γνωρίζεται με τους φιλολογικούς κύκλους κι έρχεται σε επαφή με το κίνημα του ρομανισμού και σχετίζεται με το μεγάλο ποιητή Monti^[7].

Στην πατρίδα του τη Ζάκυνθο θύρισε χωρίς το πτυχίο της Νομικής, αλλά πλούσιος από την ιταλική σοφία και ποίηση.

Ο Δ. Σολωμός με το έργο του έδωσε τις συνιστώσες της φυλετικής μας ιδιοσυστάσιας χάραξε τα εκτενή όρια της ελληνικής πνευματικής επικράτειας, συνειδητοποίησε τα κύρια σημεία του ψυχισμού μας και ξεχώρισε ανάμεσα στους θεσμοθέτες και θεματοφύλακες της «Ελληνικότητάς»^[8] μας, όπως εκμηριώνεται από τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους», τον «Ύμνο στην Ελευθερία», τον «Λάμπρο», την «Ελληνίδα Μητέρα», και άλλα.

Ο Διονύσιος Σολωμός, ο γεννημένος μέσα στην ιταλίζουσα ατμόσφαιρα των Επτανήσων, ο ιταλοεραφής κατά την κουλτούρα, ο φανατικός λάτρης της μούσας της Αυσονίας που δεν κατείχε σε βάθος όλες τις πτυχές της μητρικής του γλώσσας, αλλά τη λάτρεψε με πάθος και εμπνευσμένα, προοιωνίζοντας τη μεταγενέστερη πορεία της, χωρίς να έχει προσλαμβάνουσες παραστάσεις του έντονου και ιδιόμορφου ψυχισμού των εξεχρεθέντων αδελφών του, αγνάντεψε στην Ελλάδα και το μεγαλείο της σ' όλη την έκτασή του^[9], «με τα μάτια της ψυχής του», που τα είχε «πάντα ανοιχτά, παντ' άχρυπνα», να βλέπουν την αλήθεια.

Αυτό που κατόρθωσε να αφουγκρασθεί από την αγγλοκρατούμενη Επτανήσο, ήταν ο κρότος των επαναστατημένων όπλων, και ο ίδιος όμως έκανε τη φλογερή του γραφίδα καρυοφύλλι, συνέλαβε τον αγωνιώδη παλμό της ελληνικής ψυχής.

Κι αυτόν τον ηρωικό απόηχο τον μετέγραψε πιστά, τον ξανατόνισε χαρισματικά και τον απαθανάτισε ανεξίτηλα μέσα σε στίχους ένθεους, αφού ο ίδιος πρώτος βίωσε στα βάθη της καρδιάς του την «ελληνικότητα», την μεταλαμπάδευσε, με το έργο του, σ' όσους την ποθούσαν, «με λογισμό και μ' όνειρο»^[10]. Ο Σολωμός λάτρης της αλήθειας, την οποία υπηρέτησε πιστά, αφού και στην προσωπική χρυσή του σφραγίδα μαζί με τα αρχικά του ονόματος του αναγραφόταν περιμετρικά το σύνθημα της ζωής του: «Verum volo, verum amo», «την αλήθεια θέλω, την αλήθεια αγαπώ», θέσπισε τα ηθικά πρότυπα σε ένα Έθνος, λάξευσε τα υψηλότερα ιδανικά στις συνειδήσεις των συγχρόνων και μεταγενεστέρων. Και πάνω απ' όλα το έργο του υπήρξε η διαφάνεια πάνω στην οποία αποτυπώθηκαν και προβλήθηκαν οι εχκρότερες αξίες και ιδέες του Γένους μας. Η πίστη στο Χριστό, η θυσία για την Πατρίδα, η τιμή κι ο σεβασμός στην εξιδανικευμένη γυναίκα, ως μάνα, ως αδελφή, ως σύζυγο, η αγάπη στην ελληνική γλώσσα, το πάθος για την ελευθερία.

Ο Σολωμός δικαίως έχει χαρακτηριστεί ως εθνικός ποιητής, χάρη σ' ολόκληρη την ποιητική του δημιουργία αλλά ιδιαίτερως χάρη στον «Ύμνο στην Ελευθερία» που χαρακτηρίστηκε ως εθνικός και δεν θα παύσουν να παιανίζονται οι δύο πρώτες στροφές του όσο υπάρχει ανθρώπινη ζωή.

Όπως πολύ προσφυώς αναφέρει ο Λίνος Πολίτης^[11], ο Σολωμός μέσα από την υπόθεση την εθνική φτάνει στην υπόθεση την υπερεθνική, την ευρωπαϊκή, την παγκόσμια φτάνει όμως ακριβώς επειδή βάθυνε πολύ στην εθνική^[12].

Κι αξίζει εδώ να θυμηθούμε τα λόγια ενός από τους πιο βαθείς νεότερους Γάλλους στοχαστές, τον Andre Gide στις Incidences^[13] «Το έργο το πιο βαθιά εθνικό, το πιο ιδιότυπο από την εθνική την άποψη είναι μαζί και το έργο το πιο ανθρώπινο, εκείνο που μπορεί το περισσότερο να συγκινήσει τους λαούς τους πιο ξένους» κι αν μπορεί να πει κανείς «μια λογοτεχνία γινόμενη περισσότερο εθνική παίρνει τη θέση της μέσα στην ανθρωπότητα και τη σημασία της μέσα στην κοινή συμβολή». Αυτό είναι το ζήτημα της μεγάλης και επίπονης πορείας που ακολούθησε ο Σολωμός. Από Ευρωπαίος πολίτης το 1818 βαδίζοντας το δρόμο προς την ελληνική παράδοση, το δρόμο του «εθνικού» ποιητή ως τις πιο βαθιές ρίζες συγκίνησε όλους τους λαούς κι έκανε τις ελληνικές αξίες οικουμενικές, πανανθρώπινες.

Η άμεση αχάπη στην αλήθεια και η ιδέα της πανανθρώπινης αποδοχής της είναι η «αληθινή ουσία» για το Σολωμό κι αυτόν τον ρόλο θα πρέπει να διαδραματίζει η ποίηση. Αυτές οι «Μεγάλες Ουσίες», όπως τις χαρακτηρίζει ο Σολωμός αναδύονται μέσα από τα έργα της ωριμότητας και της* υψηλής ποιητικής δημιουργίας του, από τον «Κρητικό», τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» και τον «Πόρφυρα».

Ο «Κρητικός» που συνδέεται με τη μελέτη της κρητικής λογοτεχνίας του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα και ιδιαίτερα με τον Ερωτόκριτο του Κορνάρου. Ο Σολωμός ως προς τη θεματική (Επανάσταση του '21 στην Κρήτη - αποτυχία - προσφυγιά), αναπαράγει κυκλικά την ιστορική μοίρα των Κρητικών προσφύγων στα Επτάνησα, στους οποίους συγκαταλέγεται - από τον 17^ο αιώνα - και η οικογένεια Σολωμού, εμπεριέχουν εύγλωττους υπαινιγμούς για τη συνειδητή πρόθεση του ποιητή να ξαναπιάσει το κομμένο νήμα της παράδοσης και να γίνει με το έργο του ο συνεχιστής του Κορνάρου^[14]. Η συνέχεια της παράδοσης δεκημιώνεται εξίσου στο επίπεδο των αξιών, όπου ο Σολωμός επιλέγει να θεμελιώσει την κοσμολογία του στην αμφίσημη, άρα τραχική σχέση ανθρώπου - φύσης, ενώ παράλληλα πραγματοποιεί μέσω της ταυτότητας του κάλλους με το αγαθό μία εχκοσμία των φυσικών αξιών, που υπερβαίνει ελληνικότατα τη διάσταση υλικού και πνευματικού κόσμου^[15]. Κι εδώ ο τόνος της ποίησης του Σολωμού είναι υψηλός, κινείται σε σφαίρες ιδανικές και υπερβατικές κι εκφράζει με εξομολογητικό τρόπο τον εσωτερικό του κόσμο, με προορισμό κατά τον Peter Macridge να στηρίζει ηθικά τους συμπατριώτες του^[16]. Στον Κρητικό κινείται και πάλιν ο ποιητής σε τρεις ιδεολογικούς άξονες: Της Πατρίδας, της Θρησκείας, της αγάπης. Ιδιαίτερα στο απόσπασμα 2 αναφέρονται πολλά στοιχεία θρησκευτικά χύρω από τις χριστιανικές θέσεις για τη μέλλουσα ζωή, την ανάσταση των νεκρών, τη μέλλουσα κρίση, τη χριστιανική διδασκαλία, στοιχεία που μαρτυρούν τη βαθιά θεολογική κατάρτιση του Ποιητή. Στον ιδεολογικό άξονα της Πατρίδας παρουσιάζεται ο ήρωας του Ψηλορείτη να ταραζεται στα σπλάχνα από την ελπίδα της ελευθερίας, να οραματίζεται τη μορφή της Πατρίδας και κλαίοντας ν' απλώνει τα χέρια του σ' αυτήν «τη θεική και όλη αίματα Πατρίδα» και να της απευθύνει το λόγο^[17].

Ο τρίτος άξονας αναφέρεται στην αγάπη, στη σωτηρία της γυναικείας ύπαρξης και δίνει στην όλη υπόθεση μεταφυσικές διαστάσεις. Και στον Κρητικό η φύση α Η δεύτερη μεγάλη σύνθεση του Σολωμού, «Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», έργο που τον απασχόλησε περίπου είκοσι χρόνια, συνέπεσε με την ιστορική στιγμή της ηρωικής εξόδου του Μεσολογγίου (1825 - 1826). Το έργο αρθρώνεται πάνω σε μία σειρά από τραχικές συγκρούσεις, που συνιστούν μία κλιμάκωση δοκιμασιών του ατομικού ή συλλογικού ήρωα που οδηγούν σε συλλογική θυσία στην ολοκλήρωση και στον ηθικό θρίαμβο των πολιορκημένων.

Ιδιαίτερα στο Γ' Σχεδιάσμα κεντρικός άξονας είναι η τραχική σχέση ανθρώπου - φύσης, πιο συγκεκριμένα η σύγκρουση ανάμεσα στην αγάπη της ζωής και στην ηθική ελευθερία, που μέσα στη σολωμική κοσμολογία αντιπροσωπεύουν δύο εξίσου θεμελιώδεις αξίες^[18]. Οι πολιορκημένοι αντιμετωπίζουν το τραχικό δίλημμα να σώσουν τη ζωή τους ή να την αρνηθούν χάρη της Πατρίδας. Διαλέχουν αδίσταχτα το δεύτερο, με τη θυσία τους καταφάσκουν την παραδοσιακή ιεράρχηση των αξιών, σύμφωνα με την οποία η ελευθερία είναι ο μοναδικός τρόπος ύπαρξης, καθώς συνιστά την ελάχιστη αναγκαία συνθήκη για την ακεραιότητα και αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Η ταυτοζήτα Ελευθερία - Ελλάδα διευρύνεται στη μορφή της Θεάνθρωπης Μεγαλόψυχης Μάνας, που αχρυπνεί, παραστέκει τα αγωνιζόμενα παιδιά της. Το αξιολογικό σύστημα που προκύπτει από το περιεχόμενο των «Ελεύθερων Πολιορκημένων» προβάλλει τη ζωή ως αξία ανώτερη από την ατομική επιβίωση και επιβάλλει τη θυσία της ζωής, αφού επιβίωση χωρίς ελευθερία είναι αδιανόητη^[19].

Ο Πόρφυρας είναι η ζρίχη μεγάλη σύνθεση της ποιητικής ωριμότητάς του Σολωμού, που ολοκληρώνει τη σολωμική κοσμολογία και ανθρωπολογία. Το έργο εμπνέεται ο Ποιητής από ένα πραγματικό γεγονός. Τον Ιούλιο του 1847 ένας καρχαρίας (=πόρφυρας) κατ'ασπάραξε έναν Άγγλο στρατιώτη.

Ο Σολωμός αξιοποιεί το γεγονός, απαλλάσσοντάς το από κάθε στοιχείο επικαιρότητας, για να στήσει άλλη μία φιλοσοφική σύνθεση, βασισμένη στην εραχική σύγκρουση^[20].

Ο ήρωας, κολυμπώντας στα νερά της Κέρκυρας σε κατ'άσταση «ευτυχιισμού», αντιμετώπιζει μια διπλή πρόκληση: την αφομοιωτική δύναμη της φύσης και τη θανάσιμη αναμέτρηση που του επιβάλλει «ο κύρης του πελάγους», ο πορφύρας.

Ο ήρωας απορρίπτει και τα δύο ακραία πρότυπα του ανθρώπου - Κόσμου που θέλουν να του επιβληθούν και κατορθώνει να μείνει ανεξάρτητος απέναντι στο μέγιστο θέλητρο και στη μέγιστη βία. Κι ενώ πεθαίνει από τα δόντια του πόρφυρα, πλημμυρίζει από αίσθημα ευδαιμονίας και αυτοκατάφασης. Αποκτά εσωτερική αυτογνωσία, πλημμυρισμένος από το φως της αλήθειας: «Άστραψε φως κι εγνώρισε ο νιος τον εαυτό του».

Διανθίζεται από αποφθεγματικούς στίχους και το ποίημα αυτό και εφοδοτεί ένα αίσθημα αθανασίας και την αυτοσυνείδηση ότι ο άνθρωπος αντιπροσωπεύει κάτι το μοναδικό και ανεπανάληπτο μέσα στο Σύμπαν.

Ο ήρωας στον «Πόρφυρα» πολιορκείται από το κακό (την κόλαση, αλλά μένει απρόσβλητος - η κόλαση δεν έχει δύναμη επάνω του), γ' αυτό κλείνει μέσα του ένα μέρος από «την Παράδεισο» που αντιπροσωπεύει το αγαθό και θείο.

Ο νέος είναι ηθικά ολοκληρωμένος, αγαθός, θεός. Εκπροσωπεί την ψυχοφυσική αρμονία ενώ οι βίαιες δυνάμεις του κακού θέλουν να κουρσέυσουν την υπέροχη αθωότητά του ωραίου και ηθικού.

Είναι γνωστό, ότι κατηγορήθηκε ο Ποιητής γιατί ασχολήθηκε με ξένο ήρωα, με τον Άγγλο στρατιώτη. Και είναι διαχρονική η απάντησή του: «Το έθνος πρέπει να θεωρεί εθνικό, ότι είναι αληθινό». Η αλήθεια για το Σολωμό είναι αξία εθνική, υπερεθνική, αποκτά διαστάσεις πανανθρώπινες. Πώς αλλιώς μπορούσε να είναι αφού το προσωπικό του σύνθημα ήταν «Verum volo, verum amo», «Την αλήθεια θέλω, την αλήθεια αγαπώ»;

Το «αληθές» εδώ για το Σολωμό δεν είναι φυσικά άλλο απ' ό,τι αποκαλεί «αληθινή ουσία», ή όπως είδαμε «Μεγάλες Ουσίες», ό,τι ονομάσαμε πριν παγκόσμιο και μπορούμε να το ονομάσουμε: ποίηση^[21].

Πόσο δεμένη ήταν για το Σολωμό η υψηλή αυτή έννοια του αληθινού με την έννοια του εθνικού, μας το δείχνει και ο άλλος γνωστός στοχασμός: «Κλείσε μέσα στη ψυχή σου την Ελλάδα και θα αισθανθείς μέσα σου να λαχταρίζει κάθε είδος μεγαλείου». Εδώ και εικοσιέσσερα περίπου χρόνια βρέθηκε το αυτόγραφο και ο στοχασμός ιταλικά τυπωμένος και ήταν κάπως διαφορετικός: είχε τη προσθήκη «o altra cosa», θα αισθανθείς μέσα σου να λαχταρίζει κάθε είδους μεγαλείο και θα 'σαι ευτυχισμένος (esarei felice)^[22].

Αυτή η προσθήκη, θα μας πει ο Λίνος Πολίτης, έρχεται να επαληθεύσει τα προαναφερθέντα και να παρουσιάσει το στοχασμό μεσοότερο, βαθύτερο, στην πραγματική του μορφή. Ο ποιητής ταυτίζει την Ελλάδα με ό,τι υψηλό υπάρχει στον κόσμο, που της αναφέρει ρητά και την προτάσσει, είναι βέβαια περισσότερο από κάθε άλλο εθνικός ποιητής^[23].

Ο Σολωμός εξάλλου θα παραμείνει ο πάντα επίκαιρος και «ζωντανός» πλαστοουργός της ελληνικής γλώσσας^[24].

Ως κατ'ακλείδα της ανακοίνωσης ας είναι μερικά αποσπάσματα από την επιστολήν του Σπυρίδωνος Τρικούπη την οποία έστειλε στον Ιάκωβο Πολυλά από το Λονδίνο, στις 25 Μαΐου / 6 Ιουνίου 1859 μετά το άγγελμα του θανάτου του εθνικού μας ποιητή^[25].

Ο Σπυρίδων Τρικούπης, αναφέρει, ότι το 1823 είχε την ευκαιρίαν να συναντήσει εις την Ζάκυνθον τον Διονύσιον Σολωμόν και κατὰ τις συναντήσεις τους ο Σολωμός έδωσε στον Τρικούπη μίαν ιταλικήν ωδήν του. Ο Σολωμός ζήτησε τη γνώμη του Τρικούπη γι' αυτήν. Κι ο Τρικούπης με τα λόγια τα εμπνευσμένα που είπε στον Ποιητή, του έδωσε τη μεγάλη ώθηση να γράφει στα ελληνικά. «...Ο Παρνασσός της νεωτέρας Ελλάδος δεν έχει ακόμα τον Δάντην του». Ο Τρικούπης του εξήγησε τα της ελληνικής γλώσσας και φιλολογίας μας. Κι ο Σολωμός απήντησε: «Τα ελληνικά δεν τα ηξεύρω. Πώς θα μπορούσα να γράψω κάτι καλόν;». Πράγματι εγνωρίζεν αεζώς κι αυτήν την ομιλουμένην. Κι ο Τρικούπης παρατήρησεν προσφύως: «Η γλώσσα, την οποίαν ερροφήσατε με το θάλα της μητρός σας, είναι η ελληνική. Δεν θα έχετε παρά να την επαναφέρετε εις την μνήμην σας, και εάν συγκατατίθεσθε, είμαι πρόθυμος να σας βοηθήσω το κατὰ δύναμιν όσο θα είμαι εις την Ζάκυνθον, και νομίζω ότι θα είμαι επ' αρκετόν, διότι ως μανθάνω ο Λόρδος Guilford δεν πρόκειται να έλθει πολύ συντόμως» «Δεν εννοώ πρόσθεσεν ο Σπυρίδων Τρικούπης ούτε την γλώσσαν την φιλολογικήν, η οποία είναι τόσον δύσκολος, ούτε την μακαρονικήν, η οποία είναι τόσον γελοία, αλλά την μητρικήν σας γλώσσαν την ζωντανήν». Τα λόγια αυτά εξήψαν την φιλοτιμίαν του Ποιητή, ο οποίος δέχθηκε από τον Τρικούπη να τον διδάξει με την βοήθεια ενός αντιτύπου των ωδών του Χριστόπουλου. Για λίγες ημέρες διήρκησε η ενασχόληση με τα ελληνικά. Πριν περάσει μια εβδομάδα από την πρώτη συνάντησιν των δύο ανδρών ο Σολωμός εξέπληξεν τον Τρικούπην απαρχέλων άσμα εις γλώσσαν ελληνικήν.

«Την είδα την ξανθούλα, την είδα όταν αργά εκίνησε η βαρκούλα να πάει στην ξενιτιά».

Ήταν η πρώτη σύνθεσιν του Σολωμού εις την ελληνικήν γλώσσαν. Μόλις έγινε γνωστόν, οι πάντες εις την Ζάκυνθον το έραχουδούσαν. Και «εσπέραν νινά οι συμπατριώται του ήλθαν πολυπληθείς και το έραχούδησαν υπό τα παράθυρά του».

«Συνεκινήθη εκ τούτου βαθύτατα», γράφει ο Τρικούπης^[26]. «Μετὰ τινάς ημέρας άρχισε την ωδήν του εις την Ελευθερίαν, την οποίαν εντός ολίγου επεράτωσε. Δεν ήτο άνθρωπος να συμβουλευέται Γραμματικήν, ούτε να ανοίγει Λεξικόν. Αι λέξεις του απέλειπον, αι δε ολίγαι, τας οποίας κατείχε, δεν του εχρησίμευον παρά μόνον δια να αποδίδει ελληνιστί διανοήματα ιταλίστι συλληφθέντα...»^[27]. Σ' όλη του τη ζωή ο Σολωμός δεν έπαυε να επαναλαμβάνει: «Μήχαρις έχω άλλο εις τον νουν πάρεξ ελευθερίαν και γλώσσαν;». Και ο Ύμνος εις την Ελευθερίαν, το πιο πολυμεταφρασμένο νεοελληνικό ποίημα, μεταφράστηκε 74 φορές σε 16 γλώσσες, ήσαν η πρώτη δημιουργική διασταύρωση αυτών των δύο καημών του Ποιητή, που τον ακολούθησαν σε όλο το ποιητικό του έργο^[28].

Στον «Διάλογόν» του (1824) ο Διονύσιος Σολωμός υπερασπίζεται θεωρητικά τη γλώσσα του λαού, ως γραπτή γλώσσα του Έθνους και αναπτύσσει την προβληματική του πάνω στον τομέα αυτό^[29]. Θεωρεί απαραίτητη την ύπαρξη ενιαίου γλωσσικού οργάνου για την πνευματική ελευθερία του Έθνους. Και χωρίς ενδιασμό φρονούσε ότι η γλώσσα του νέου Κράτους θα έπρεπε να είναι η γλώσσα του λαού^[30]. Λέγεται ότι για να το επιτύχει έφτασε να «αγοράζει λέξεις». Περιφερόταν ο Κόντες Σολωμός στις φτωχικές συνοικίες και πλήρωνε τους ανθρώπους του λαού, ιδίως τους πρόσφυγες από την απέναντι ελληνική ακτή στα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα, μόνο και μόνο να μιλούν μαζί του, ώστε να μπορεί να αποτυπώνει την ζωντανά της ελληνικής γλώσσας. Είναι γνωστή επίσης η διαρκής φροντίδα του, να μαζεύει δημοτικά τραγούδια που του είχαν στείλει ακόμη κι απ' την Κύπρο.

Πριν από 154 περίπου χρόνια, στις 21 Φεβρουάριου 1857 ο εθνικός μας Ποιητής φερούρησε προς τους «όμορφους κόσμους ηθικούς αγγελικά πλασμένους» που είχε ονειρευτεί και τραγουδήσει. Κι ο Πολυλάς θα σημειώσει: «Η γενική σιγή, ενώ το ξόδι εδιάβαινε τα πολυανθρωπόττερα μέρη της πόλης, και η σοβαρή λύπη εις όλα τα πρόσωπα, έδειχναν ότι σ' εκείνη τη στιγμή όλος ο λαός [...] επροσκυνούσε το μεγαλείον του νοός και της αρεχής»^[31].

- [1] Βλ. Κωστή Παλαμά, Σολωμός, η ζωή και το έργο του (απόσπασμα), Ημερολόγιο 2004, Αθήνα, σελ. 96 (εκδ. Μεταίχμιο).
- [2] Βλ. Ημερολόγιο 2004, Διονύσιος Σολωμός, ο.π., σελ. 14.
- [3] Ο.π., σελ. 15.
- [4] Βλ. Κ. Παλαμά, ο.π., σελ. 97.
- [5] Βλ. Ιάκωβο Πολυλά, Προλεγόμενα, (στζόσπασμα), Ημερολόγιο 2004, ο.π. σελ. 72.
- [6] Ο.π.
- [7] Βλ. Ημερολόγιο, Διονύσιος Σολωμός, ο.π., σελ. 15.
- [8] Κων. Δημόπουλος, Χαφιέσιμος στο Διεθνές Συμπόσιο Δ. Σολωμού, Διακόσια χρόνια από τη γέννησή του, Αθήνα 2003, σελ. 9.
- [9] Κων. Δημόπουλος, ο.π., σελ. 12.
- [10] Ο.π.
- [11] Λίνος Πολίτης, Ο Σολωμός, ποιητής εθνικός και Ευρωπαίος, «Εισαγωγή στην ποίηση του Σολωμού», (Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης), Ηράκλειο 2003, σελ. 166, έκδοση 2^η.
- [12] Ο.π.
- [13] Ο.π., σελ. 165.
- [14] Ερατοσθένης Καψωμένος, Διονύσιος Σολωμός. Ο βίος, το έργο, η ποιητική του. Αθήνα 2005, σελ. 35 (έκδοση του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων)
- [15] Ερατοσθένης Καψωμένος, ο.π.
- [16] Ο.π., σελ. 36.
- [17] Βλ. Παναγιώτη Εμμανουηλίδη, Έλλη Πετρίδου - Εμμανουηλίδου, Διονύσιος Σολωμός, Ο Κρητικός, Αθήνα 1999, σελ. 12, (εκδ. Μεταίχμιο).
- [18] Ερατοσθένης Καψωμένος, ο.π., σελ. 36.
- [19] Βλ. Γιώτα Γκότση, Διονύσιος Σολωμός, «Καντάρα Ελευθερίας», Αθήνα 1999, σελ. 20 (έκδοση Βουλής Ελλήνων).
- [20] Ερατοσθένης Καψωμένος, Ο Σολωμός και η ελληνική πολιτιστική παράδοση, Αθήνα 1998, σελ. 65, έκδοση Βουλής των Ελλήνων.
- [21] Βλ. Λίνος Πολίτης, Ο Σολωμός Ποιητής Εθνικός και Ευρωπαίος, ο.π., σελ. 166.
- [22] Ο.π.
- [23] Ο.π., όπου υποσημείωση Ι.
- [24] Δ.Βίτσος, Δ. Σολωμός, Ο επικάριος και «ζωντανός» πλαστουργός της γλώσσας, «Ελεύθερος Τύπος», 2-4-2006, σελ. 39/3.
- [25] Βλ. σχετικά, Ημερολόγιον 2004, ο.π., σελ. 48.
- [26] Ο.π., σελ. 50.
- [27] Ο.π., σελ. 50-51.
- [28] Βλ. Διονύσιο Βίτσο, ο.π.
- [29] Βλ. Γιώτα Γκότση, ο.π., σελ. 19.
- [30] Βλ. Διονύσιο Βίτσο, ο.π.
- [31] Βλ. Ημερολόγιον 2004, ο.π., σελ. 25.

HELLENIC LINK, INC.

A NON PROFIT CULTURAL AND SCIENTIFIC ASSOCIATION OF
HELLENES AND PHILHELLENES INCORPORATED IN DELAWARE

Suite No. 278

38-11 Ditmars Blvd.

Astoria, New York 11105

Website: <http://www.helleniclink.org>

Email: info@helleniclink.org

Tel.: (718) 217-0430